

Something is missing in my life.
I am suffering ! Seriously ! I could not sleep, I missed it so.
I sat around in the subway, staring, feeling out of place.
(Reacties van krantenlezers tijdens de krantenstaking in New York, 1945).

«what «missing the newspaper» means» revisited

gust de meyer

Vanaf 8 februari 1977 gingen in Nederland gedurende maximaal 14 dagen 18 voornamelijk regionale dagbladen in staking. De afdeling Kijk- en Luisteronderzoek van de NOS besloot van deze bijzondere gelegenheid gebruik te maken om de reacties van de krantenlezers op deze staking te onderzoeken (1). 32 jaar voordien is bij een gelijkaardig voorval onderzoek verricht door het Bureau of Applied Social Research van de Columbia University.

Het verslag van het laatstgenoemde onderzoek, van de hand van Bernard Berelson, heeft in het massacommunicatie-onderzoek geschiedenis gemaakt (2). Het intensieve interview van een klein aantal (60) naar economische status gestratificeerde maar naar hogere opleiding oververtegenwoordigde personen in New York, werd afgenomen vanuit de overtuiging dat er een groot verschil bestaat tussen wat mensen zeggen te missen bij gebrek aan een krant en wat een krant missen voor hen werkelijk betekent. Uit de interviews blijkt dat dagbladen door hun lezers gebruikt worden :

- 1) voor informatie over en interpretatie van openbare aangelegenheden,
- 2) als een instrument in het dagelijkse leven,
- 3) als een middel om aan het leefpatroon van elke dag te ontsnappen,

4) om sociaal prestige te verwerven door zich geïnformeerd te tonen en
5) om een indirect persoonlijk contact te onderhouden met personen die geregeld in de openbaarheid treden.

Verder wordt vastgesteld dat het lezen zelf, afgezien van wat wordt gelezen, een sterke onbewuste voldoening schenkt. Zo komt het dat bij gebrek aan een krant naar iets anders leesbaars gezocht wordt, ongeacht of het nieuwsaarde heeft. Aangezien krantenlezen het aureool van een respectabele bezigheid draagt, is het 'beter' iets te lezen, wat dan ook, dan niets te doen (het laatste is bovendien een immorele gedachte in de puriteinse ethiek). De intensiteit waarmee de krant gemist wordt tenslotte, wordt toegeschreven aan het ermee geassocieerde gevoel van onzekerheid, van losgeslagen zijn, ook aan het ritueel karakter dat het krantenlezen in het leefritme van alle dag gekregen heeft.

In het NOS-onderzoek van 19 februari 1977 werden 364 personen van het NOS-telefoon-enquêtepanel ingeschakeld. Dit panel is een landelijk representatieve steekproef van personen met een minimum leeftijd van 12 jaar. Het kwalitatief georiënteerde karakter van het door B. Berelson beschreven onderzoek naar minder rationele motiveringen voor de

krantenlectuur is daarvoor vertaald in een meer kwantitatieve variant en aangevuld met vragen naar het soort berichten dat gemist werd en het compenserend gebruik van andere media.

Van de 35 % door de staking volledig en gedeeltelijk getroffen krantenlezers heeft de meerderheid (71 %) geen andere krant in huis genomen. 76 % van hen vond het zeer (52 %) of enigszins (24 %) vervelend de krant te moeten missen. Als redenen daarvoor worden vooral gegeven : het gebrek aan informatie, de verstoring van de vaste tijdsbestedingsritmes en - een externe reden - het niet eens zijn met de stakingsacties zelf.

Als voornaamste spontane antwoorden op een open vraag naar wat men vooral gemist had konden worden genoteerd : nieuws (in totaal 58 %), vooral plaatselijk (21 %) en politiek nieuws (15 %), advertenties (15 %) en sport (13 %). Wanneer 12 soorten krantenberichten werden voorgelegd, bleek vooral gemist te zijn : regionaal en plaatselijk nieuws (77 %), sportnieuws (52 %), politiek nieuws en commentaar (49 %), nieuws over misdaad, rampen, ongelukken (46 %), advertenties (41 %), aankondigingen van films, theater, tentoonstellingen (30 %), financieel-econo-

misch nieuws (24 %), overlijdens- en geboorteberichten (24 %), nieuws uit de showwereld, roddelrubriek (21 %), weerbericht (16 %), vervolgverhaal, feuilleton, strips (14 %), recepten (9 %).

De voldoeningen uit het krantenlezen, zoals die bekend zijn geworden door de onderzoeken van B. Berelson, werden, vertaald in 'statements', getoetst aan het oordeel van de getroffen krantenlezers. De verstoorde gratificaties komen in volgende rangorde voor: de verstoring van vaste tijdbestedingspatronen waarin krantenlezen een vaste plaats inneemt (77 %), het gevoel niet goed meer op de hoogte te zijn van wat er gaande is (63 %), de onmogelijkheid om via het krantenlezen de dagelijks besomeringen even te vergeten (45 %), de verminderde mogelijkheid om zich in een gesprek met anderen geïnformeerd te tonen (34 %), het wegvallen van het krantenlezen als tijdsbestedingsmiddel (34 %), het gevoel van onzekerheid (19 %). Als laatste (10 %) kwam de reactie dat de gestoorde krantenlezer eindelijk eens een paar dingen had kunnen doen waar hij anders nooit toe kwam.

Peiland naar een mogelijk veranderd compenserend mediagedrag, konden geen significante verschillen vastgesteld worden tussen getroffen en niet getroffen krantenlezers voor wat betreft het luisteren naar de radio en het kijken naar de televisie. Wel kon vastgesteld worden dat de krantenlezers die meer tijd besteden aan de lectuur van de krant met iets meer aandacht de nieuwsuitzendingen op radio en televisie volgen. Het belangrijkste compensatorisch mediagedrag werd aangetroffen bij de lectuur van tijdschriften, vooral dan opiniebladen, vervolgens damesbladen en 'roddel'-bladen en tenslotte familiebladen.

(1) DE BOCK, H., *Staking, Nog steeds geen Krant*, Hilversum, 1977 (NOS, Afd. Kijk- en Luisteronderzoek).

(2) BERELSON, B., *What «Missing the Newspaper» means*, in LAZARFELD, P.F., STANTON, F.N., *Communications Research 1948-1949*, New York, 1949, blz. 111-129.

(ADVERTENTIE)

Nieuwe CeCoWe-publikaties

L. VAN POECKE,

De taal van de kledij. Een dubbele lectuur van R. Barthes' *Système de la Mode*, voorafgegaan door een Inleiding op de Semiologie.

In dit boekje vindt de lezer een poging om de semiologische strategie te verduidelijken die door Roland Barthes werd toegepast in zijn in 1967 uitgegeven werk *Système de la Mode*. Nagegaan wordt op welke manier Barthes de modieuze kledij thematiseert als betekenisvolle, d.w.z. systematisch gearticuleerde kledij.

In de bespreking van Barthes' analysemodel wordt er op gewezen hoe er in feite een dubbele tekst in het boek aanwezig is die een tweevoudige lectuur noodzakelijk maakt. Enerzijds is er de orthodoxe semiologische demarche, waarin het teken centraal staat; anderzijds insisteert reeds, in een meer impliciete «tekst», bij Barthes de twijfel aan dit teken. De intuïties uit deze «tweede tekst» maken het mogelijk verwijzingen te maken naar J. Lacans «Logica van de Signifiant» en de band tussen semiologie en politieke economie te verduidelijken.

Dit alles wordt voorafgegaan door een eerste deel waarin een aantal semiologische concepten gedefinieerd worden.

Werkdocument nr. 9,
132 blz.
270 B.F.

JAN SERVAES

De boekenindustrie in Vlaanderen

Omslagtekening van GAL.

Het onderzoek naar de werking en de structuur van het boekenvak in Vlaanderen staat nog in zijn kinderschoenen. In tegenstelling tot andere landen is er nog geen synthetiserend en alle aspecten omvattend werk m.b.t. de situatie in Vlaanderen voorhanden.

Jan Servaes poogt, zich baserend op de aanwezige literatuur en de schaarse onderzoeken terzake, een eerste aanzet tot dergelijk structuuronderzoek te geven.

In een eerste deel tracht hij zijn uitgangspunt te omschrijven en af te bakenen. Na enkele terminologische verduidelijkingen en een methodologische verantwoording, verklaart hij het 'sociologische' van zijn benadering. Vervolgens schetst hij in het kort de evolutie van het boekbedrijf in samenhang met de positie van auteur, literatuur en publiek.

In het tweede deel gaat hij de werking en structuur na van de produktie, distributie en consumptie van het boek in Vlaanderen. Omwille van het bepalend belang van de uitgeverij en de distributiesector (o.a. boekhandel en boekenclub) besteedt hij aan beide de meeste aandacht.

218 blz.
360 B.F.